

ZAPISNIK

sa zajedničke sjednice Odbora za rodnu ravnopravnost i Odbora za prosvjetu, nauku, kulturu i sport, održane 27. decembra 2013.godine

Sjednica je počela u 12 sati.

Sjednici je predsjedavala Nada Drobnjak, predsjednica Odbora za rodnu ravnopravnost.

Sjednici su prisustvovali članovi/ice odbora: Goran Tuptionja, mr Branka Tanasijević, Žana Filipović, Draginja Vuksanović, Ljerka Dragičević, prof.dr Jelisava Kalezić, doc.dr. Branka Bošnjak, Saša Pešić, Srđan Perić i dr Srđan Popović.

Po pozivu, sjednici su prisustvovali: Ljubomirka Kovačević i Margita Bećirović - Centar za žensko i mirovno obrazovanje »ANIMA«, Vesna Vučurović, pomoćnica ministra prosvjete, Blanka Radošević Marović, pomoćnica ministra za ljudska i manjinska prava i Tamara Milić, savjetnica u Ministarstvu prosvjete.

Rad sjednice pratili su predstavnici medija.

Za sjednicu je, jednoglasno, utvrđen sljedeći

DNEVNI RED:

INICIJATIVA CENTRA ZA ŽENSKO I MIROVNO OBRAZOVANJE »ANIMA« ZA UVOĐENJE OBAVEZNE SEKSUALNE EDUKACIJE U SISTEM OBRAZOVANJA CRNE GORE

Uvodne napomene u vezi sa sazivanjem sjednice dala je predsjednica Odbora za rodnu ravnopravnost Nada Drobnjak i informisala učesnike/ce da je poziv da prisustvuje sjednici upućen Jovanu Kojičiću, savjetniku predsjednika Vlade Crne Gore za ljudska prava i zaštitu od diskriminacije, koji zbog ranije preuzetih obaveza nije mogao učestvovati u radu sjednice.

Ljubomirka Kovačević, predstavnica Centra za žensko i mirovno obrazovanje „ANIMA“ informisala je članove/ice odbora o aktivnostima Centra koji se u kontinuitetu bavi ovom temom i ukazala na razloge koji su ih opredijelili da podnesu ovu inicijativu. Kako je saopštila, uvođenje seksualne edukacije u crnogorski institucionalni sistem obrazovanja je od hitnosti i važnosti za razvoj crnogorskog društva i sprječavanje rodne i seksualne diskriminacije, što zahtijeva dublju političku, društvenu, etičku, naučnu i stručnu analizu mjesta i značaja seksualnosti za normalno razvijanje čovjeka kao autonomne jedinke, kao i za razvoj demokratije i stanje mira u društvu. Stav Centra za žensko i mirovno obrazovanje „ANIMA“ je da se u Crnoj Gori seksualna edukacija, seksualna prava i slobode ne tretiraju na adekvatan način niti se usvojena međunarodna dokumenta koja definišu ova pitanja smatraju obavezujućim. U obrazovnom i zdravstvenom sistemu pažnja se usmjerava na patologiju i njenu prevenciju, a isključuje se značaj seksualnosti za ostvarenje slobode (lične i društvene), zdravlja i zadovoljstva koje nije samo tjelesno. Visok je stepen tolerancije na seksualno i rodno zasnovano nasilje. Istraživanja pokazuju da je seksualno i reproduktivno zdravlje, naročito mladih, u Crnoj Gori ugroženo nedovoljnom informisanošću, nedovoljnim znanjem, tradicionalnim podjelama muško-ženskih uloga i odgovornosti, rodnim stereotipima, rizikom širenja polno prenosivih bolesti, homofobičnim stavovima, tolerancijom na seksualno uznemiravanje i seksualno nasilje. Naglasila je da istraživanja stanja u ovoj oblasti, naročito mladih, ukazuju na neophodnost društvene intervencije, na šta se država, u fazi pretpristupnih pregovora, obavezuje reformama koje uvažavaju standarde demokratskih zemalja, a jedan od važnih standarda je uvažavanje politika rodne ravnopravnosti, seksualnih i reproduktivnih prava. Važno je da mladi ljudi promišljaju teme bitne za njihovo seksualno i reproduktivno zdravlje, da shvate svoja seksualna i reproduktivna prava, jer je to jedini put do ostvarivanja prava na slobodu u svim oblastima života. Isto tako, važno je da društvo shvati da je seksualno prakticanje adolescenata realnost, da seksualna edukacija podstiče odgovorno ponašanje, da roditelji nijesu u

stanju da djeci pruže seksualnu edukaciju, da predrasude treba zamijeniti naučnim znanjima, da je diskriminacija procjena moralnosti osobe kroz njenu seksualnost. Cilj Inicijative je razvoj pozitivnih stavova prema rodnoj jednakosti i prema seksualnim manjinama; povećan nivo samopouzdanja i odgovornosti za vlastite postupke; umanjenje stereotipa i predrasuda, moralnih mitova i bolje razumijevanje različitih moralnih stavova i seksualnih izbora. Neodgovoran pristup seksualnim i reproduktivnim pravima rezultira društvenom patologijom, nasiljem i neuvažavanjem različitosti. Jedan od motiva za pisanje ove inicijative je i podatak da se 91% anketirane studentske populacije izjasnilo za uvođenje seksualnog obrazovanja, kao i 80% odraslih žena i 61,7% odraslih muškaraca u Crnoj Gori. Polazeći od navedenog, Ljubomirka Kovačević je saopštila da, nakon analize različitih strategija seksualne edukacije u zemljama u kojima je uvedena, Centar za žensko i mirovno obrazovanje „ANIMA“ smatra da je za Crnu Goru najdjelotvorniji sistemski razvojni pristup koji se zasniva na: ispitivanju potreba; određivanju strategija na osnovu naučnih znanja i metoda; na razvijanju povjerenja, komunikacijskih vještina i otvorenih razgovora; na stalnoj evaluaciji učinkovitosti uvedenog programa. U Inicijativi je dat naglasak na: osvježavanju i osnaživanju individualnog izbora i odgovornosti; integrisanju seksualne edukacije u cjelokupni školski program i da je obavezna na svim obrazovnim nivoima.

Margita Bećirović, predstavnik Centra za žensko i mirovno obrazovanje „ANIMA“, govorila je o iskustvima Holandije i Švedske kao primjerima zemalja sa sveobuhvatnom seksualnom edukacijom. Iskustva iz međunarodne prakse pokazuju da je uvođenje seksualne edukacije u školski program dovelo do usvajanja potrebnih znanja o seksualnosti, pozitivnih stavova i vrijednosti, poštovanja različitosti, većeg stepena odgovornog ponašanja i porasta tolerancije i smanjenja polno prenosivih bolesti. Istraživanja u Crnoj Gori pokazuju da su specifični ciljevi izbornog predmeta Zdravi stilovi života široko postavljeni i nijesu definisali seksualno i reproduktivno obrazovanje. Nastavna jedinica Reproductivno zdravlje sa seksualnim obrazovanjem i prevencijom seksualno prenosivih bolesti se realizuje sa osam časova godišnje, što je, po mišljenju članica Centra za žensko i mirovno obrazovanje „ANIMA“, nedovoljno. Takođe, smatraju da treba u kontinuitetu nadgledati sprovođenje sadržaja utvrđenih planom i programom, kao i da se razmotri mogućnost uvođenja obaveznog predmeta sa punim fondom časova.

U raspravi su učestvovali/e: mr Branka Tanasijević, Draginja Vuksanović, dr Srđa Popović, prof. dr Jelisava Kalezić, Nada Drobniak, Ljerka Dragičević, Srđan Pešić, Vesna Vučurović, Ljupka Kovačević i Margita Bećirović.

Mr Branka Tanasijević je saopštila da se u Crnoj Gori područje seksualnog i reproduktivnog zdravlja definiše u više dokumenata i ukazala na značaj donošenja strategije koja se bavi ovim pitanjima. Mišljenja je da nastavne planove i programe u školama treba obogatiti ovim sadržajima. Istakla je da u Crnoj Gori još uvijek postoji nedovoljan stepen tolerancije u odnosu na seksualnost i seksualnu različitost, što pokazuju i istraživanja koja se odnose na ovu oblast. Međutim, evidentan je i napredak u pristupu ovom pitanju. Mr Branka Tanasijević smatra da edukacijama i obrazovnim programima treba povećati stepen znanja o seksualnim i reproduktivnim pravima - tretiranjem ovih pitanja u okviru obaveznog dijela nastavnih sadržaja, senzibilisanjem nastavnika, štampanjem odgovarajućih priručnika itd. Takođe, mišljenja je da treba obogatiti sadržaje i postojećih nastavnih predmeta, posebno Sociologije i Psihologije, podstaći interesovanje mladih za ova pitanja, razviti dijalog između svih subjekata koji se bave ovim problemom i upoznati širu javnost. Jedino na taj način, može se očekivati dobar rezultat. U tom smislu, mr Branka Tanasijević smatra da je potrebno uraditi istraživanje sa kredibilnim uzorkom na standardizovani način, po metodologiji koja bi bila validna, kako bi se dobili podaci na osnovu kojih je moguće odrediti pravce za prevazilaženje problema u ovoj oblasti.

Po mišljenju Draginje Vuksanović potrebno je uvođenje novog nastavnog predmeta o seksualnom obrazovanju koji će biti prilagođen uzrastu djece, uz obavezno angažovanje pedagoga, psihologa i sociologa, a u saradnji sa roditeljima. Ukazujući na razloge koji su je

opredijelili za stav koji je saopštila naglasila je važnost ove teme kojoj treba posvetiti posebnu pažnju. Sa izrečenim stavom saglasio se dr Srđa Popović, uz napomenu da sa izučavanjem ovog predmeta kao obaveznog treba početi i prije šestog razreda osnovne škole.

Prof.dr Jelisava Kalezić, ocjenjujući ovu temu važnom i osjetljivom, napravila je komparaciju između nekadašnjeg i današnjeg sazrijevanja mladih, govorila o neprimjerenom pristupu seksualnosti u medijima i njihovom pogrešnom uticaju na mlade i dala podršku Inicijativi Centra za žensko i mirovno obrazovanje „ANIMA“, kao i njihovoj upornosti da se ovaj problem prevaziđe.

Ljerka Dragičević, ocjenjujući saopštene podatke zabrinjavajućim, naglasila je važnost edukovanje djece kroz obrazovni sistem, ali i potrebu edukacije njihovih roditelja. Za Srđana Perića ovo je vrlo osjetljiv proces i smatra da ovoj temi treba odrediti i mjesto i obim u kurikulumu.

Učestujući u raspravi, Vesna Vučurović, pomoćnica ministra prosvjetu, podsjetila je da se temi seksualne edukacije pristupa na veoma širok način u smislu da je koncept međukurikularnog pristupa, koji podrazumijeva prožimanje cjelokupnog školskog programa ciljevima seksualnog obrazovanja, praksa koja donosi održivost i predstavlja složen i višefazni proces. Istakla je da je potrebno senzibilisati nastavnike i na pedagoškim studijama uvesti stalni predmet seksualno obrazovanje, jer je to temelj budućih uspjeha na ovom polju. Utvrđivanje posebnog predmeta seksualno obrazovanje nije garancija za postizanje rezultata koji se očekuju, ukoliko svi nastavnici nijesu jednako senzibilisani. Predmeti – Biologija, Zdravi stilovi života, Građansko vaspitanje, Pojedinač u grupi imaju ciljeve koji se odnose na ovu oblast. Ministarstvo prosvjete i institucije koje koncipiraju program će nastaviti da na polju teme seksualno obrazovanje traže načine i puteve koji će obezbijediti najbolje rezultate, kako bi djeca imala dovoljno znanja kada je ova oblast u pitanju.

Nada Drobnjak konstatovala je da se tokom rasprave govorilo samo o seksualnosti djevojčica, što je stereotip, jer je o seksualnosti neophodno edukovati i djevojčice i dječake.

Predsjednica Odbora Nada Drobnjak je, rezimirajući raspravu koja ukazuje na neophodnost većeg angažovanja po pitanjima koja su pokrenuta, saopštila predlog Odbora za rodnu ravnopravnost i Odbora za prosvjetu, nauku, kulturu i sport, da se u prvoj polovini 2014. godine organizuje okrugli sto, na kome će se razgovarati o seksualnoj edukaciji u sistemu obrazovanja, a na koji će biti pozvani svi subjekti koji se bave pitanjima seksualnosti.

Povodom podnijete Inicijative članovi/ice Odbora, nakon rasprave, zaključili/e su – da je potrebno napraviti analizu strateških dokumenata i zakona koji se odnose na ovu oblast; koristiti iskustva drugih zemalja (primjeri pozitivne prakse); uraditi kredibilno istraživanje da bi se stvorila realna slika stanja u ovoj oblasti; uspostaviti dijalog svih subjekata koji se bave pitanjem seksualnosti, u cilju objedinjavanja ekspertskih znanja; razmotriti mogućnost uvođenja predmeta seksualno vaspitanje i obrazovanje; obogatiti postojeće programe sadržajima koji se odnose na seksualnost; senzibilisati nastavnike i roditelje i uticati na promjenu predrasuda i stereotipa u vezi sa problemom seksualnosti.

Sjednica je završena u 13 sati i 20 minuta.

Sekretarka Odbora
za rodnu ravnopravnost,
Snežana Grupković,s.r.

Sekretarka Odbora
za prosvjetu, nauku, kulturu i sport
Tanja Božović,s.r.

Predsjednica Odbora
za rodnu ravnopravnost,
Nada Drobnjak, s.r.

Predsjednica Odbora
za prosvjetu, nauku, kulturu i sport
Mr Branka Tanasijević, s.r.